

Spór o Rzeczpospolitą w traktatach Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Orzechowski, *Rozmowa około egzekucyjnej*, [w:] tegoż, *Stanisława Orzechowskiego polskie dialogi polityczne: (Rozmowa około egzekucyjnej i Quincunx) 1563-1564*, Kraków 1919, s. 14.
- Źródło: Stanisław Orzechowski, *Quincunx to jest Wzór Korony Polskiej*, [w:] tegoż, *Stanisława Orzechowskiego polskie dialogi polityczne: (Rozmowa około egzekucyjnej i Quincunx), 1563-1564*, Kraków 1919, s. 266.

Spór o Rzeczpospolitą w traktatach Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jak oceniali Rzeczpospolitą wybitni publicyści polskiego renesansu, Andrzej Frycz Modrzewski i Stanisław Orzechowski? Na czym polegał ich głośny spór?

Poglądy i sposób mówienia o Polsce obu humanistów okazały się nieco odmienne. Modrzewski był sympatykiem reformacji, rzeczowo argumentującym swoje stanowisko. Pozostając pod wpływem myśli Erazma z Rotterdamu, potępiał wszelkie wojny, podejmował krytykę państwa i Kościoła, postulował także zrównanie wyznań. Orzechowski pozostawał lojalny wobec tradycyjnego katolicyzmu i niechętny wszelkim zmianom. Uważał, że związek państwa i Kościoła jest gwarantem ładu w Rzeczpospolitej. Podważał jednak niektóre kościelne przepisy, a szczególnie celibat. Pozostając duchownym, wziął ślub i domagał się legalizacji małżeństwa.

Twoje cele

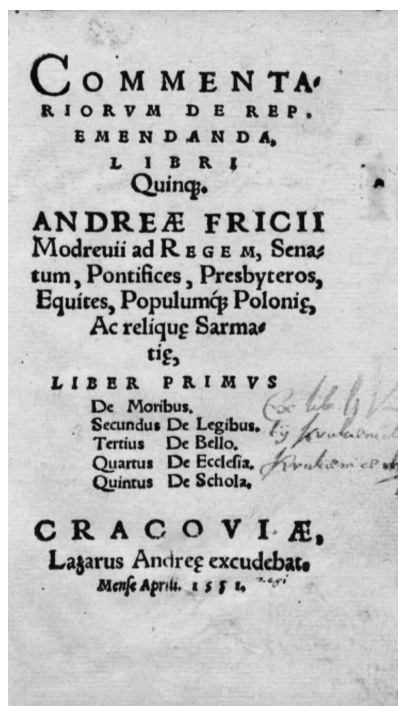
- Poznasz kontekst historyczny renesansowego sporu o Rzeczpospolitą.
- Ustosunkujesz się do poglądów wyrażanych przez czołowych publicystów polskiego renesansu.
- Wskażesz różnice w poglądach Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego na temat konieczności reform w Rzeczypospolitej.

Spór o Rzeczpospolitą

Renesans w Polsce jest nazywany „złotym wiekiem kultury”. To czas humanizmu i reformacji, tolerancji religijnej, rozkwitu literatury, nauki, sztuki. To także czas pierwszych wolnych elekcji, przywilejów szlacheckich – rozwiązań, które w następnych epokach doprowadziły do anarchii i stopniowego upadku Polski. Renesans był więc okresem, w którym ważyły się losy państwa. Już wówczas światli obywatele zwracali się do szlachty jako najbardziej wpływowej warstwy w kraju, domagając się reform. Postulowali wprowadzenie gruntownych zmian, które mogłyby odwrócić niebezpieczne tendencje. Te głosy troski o losy kraju pojawiły się w [twórczości publicystycznej](#).

Wiele utworów literackich epoki pełniło funkcje publicystyczne, np. dialog Mikołaja Reja *Krótką rozprawę...* czy tragedia Jana Kochanowskiego *Odprawa posłów greckich*. Autorzy owych dzieł wykorzystywali znane gatunki czy motywy literackie do podejmowania współczesnej problematyki. Rej w swoim dziele odnosi się do konfliktu pomiędzy szlachtą, duchowieństwem i chłopstwem; Kochanowski zaś stosuje maskę antyczną, by nawiązać do napięć politycznych, zagrożeń, z którymi mierzy się Rzeczpospolita.

Wśród pisarzy zaangażowanych w losy kraju wyróżniali się Andrzej Frycz Modrzewski i Stanisław Orzechowski, których dzieła (głównie były to traktaty polityczne) reprezentują publicystykę właściwą. Każdy z nich proponował własny model państwa, zgodny z wyznawanym przez siebie systemem wartości.

Strona tytułowa pierwszego wydania *O naprawie Rzeczypospolitej* z 1551, egzemplarz z prywatnej biblioteki króla Zygmunta Augusta

Źródło: Bank01, dostępny w internecie: pl.wikipedia.org, licencja: CC BY-SA 4.0.

Andrzej Frycz Modrzewski

Andrzej Frycz Modrzewski na obrazie Jana Matejki *Unia lubelska* (fragment), 1869

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Andrzej Frycz Modrzewski (ok. 1503–1572) – absolwent Akademii Krakowskiej i Uniwersytetu w Wittenberdze, duchowny katolicki; tworzył w czasie, gdy trwały zaciekle dyskusje na temat relacji pomiędzy Kościołem i państwem. Największe jego dzieło to napisany w języku łacińskim traktat polityczny *De Republica emendanda*, znany pod polskim tytułem *O poprawie Rzeczypospolitej*. Frycz Modrzewski był, jako humanista, zwolennikiem wolności religijnej, krytycznej rewizji szeregu tradycji kościelnych oraz sympatykiem ruchu reformacyjnego. Sprzeciwiał się wojnom religijnym, wyrażając ideę irenizmu, czyli jedności wszystkich wyznań chrześcijańskich pomimo zaistniałych

między nimi wielu różnic teologicznych.

Stanisław Orzechowski

Stanisław Orzechowski (1513–1566) – pisarz polityczny i religijny, ksiądz – był jednym z pierwszych polskich publicystów. Ceniono go za styl, jego mowy uchodziły za wzór kunsztu retorycznego. Początkowo był bliski tendencjom reformacyjnym, sprzeciwiał się celibatowi, z czasem stał się wyrazicielem skrajnych dążeń ortodoksji katolickiej. Atakował różnowierców, głównie arian. Był autorem głośnych traktatów politycznych: *Rozmowa albo Dyalog około egzekucyjej Polskiej Korony* z 1563 roku i *Quincunx to jest Wzór Korony Polskiej* z 1564 roku. Głosił w nich ideę supremacji władzy papieża, zarysowując teokratyczny wzór ustroju.

Słownik

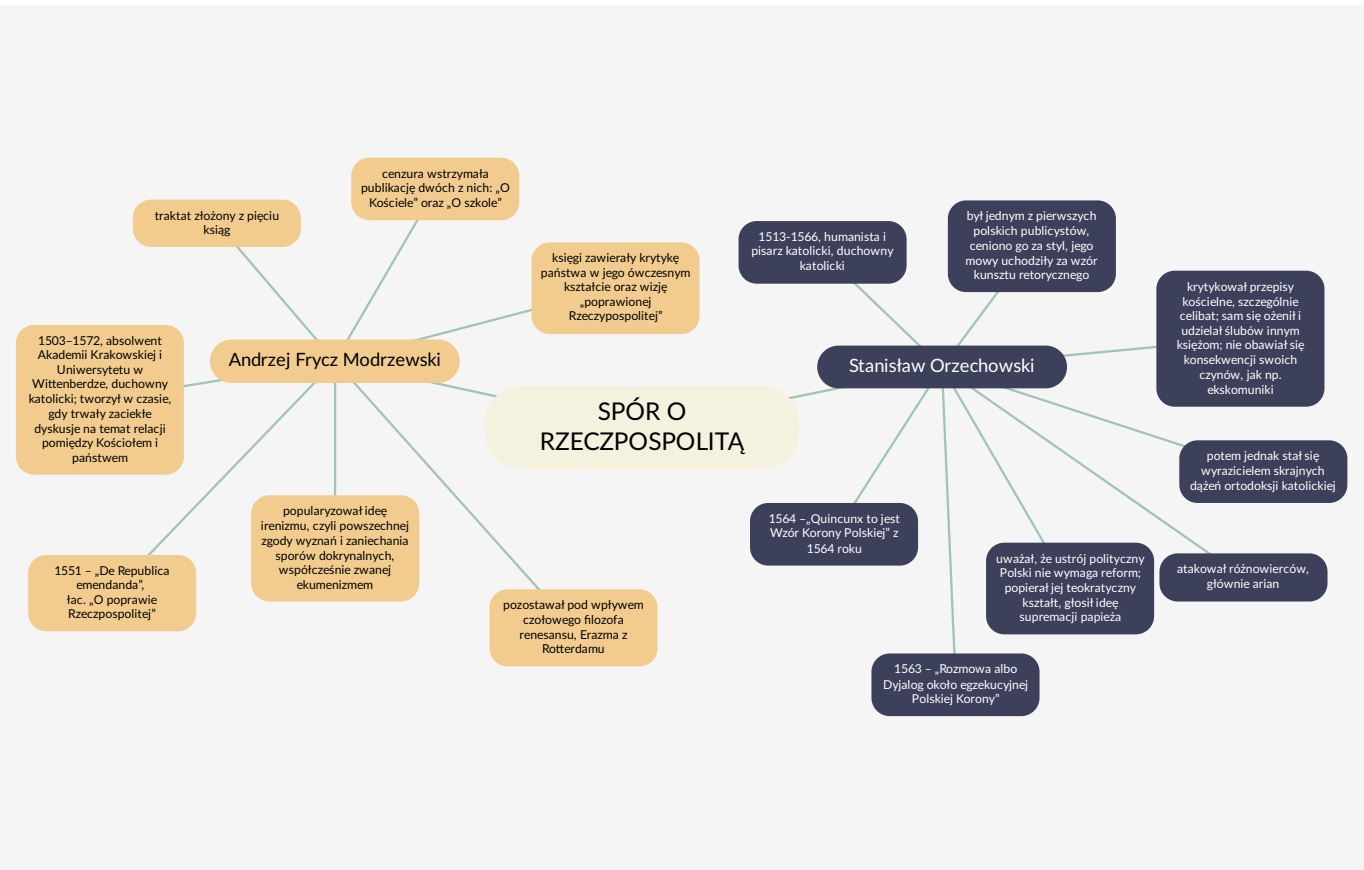
publicystyka

publicystyka to dział piśmiennictwa zajmujący się analizowaniem, objaśnianiem i interpretowaniem aktualnych zjawisk życia społecznego

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli i podaj przyczyny ocenzurowania części traktatu *O poprawie Rzeczypospolitej* Frycza Modrzewskiego.

Polecenie 2

Na podstawie mapy myśli porównaj stosunek Frycza Modrzewskiego i Orzechowskiego do Kościoła katolickiego.

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka, a następnie podaj różnice pomiędzy wizjami Rzeczypospolitej, które snuli Frycz Modrzewski i Orzechowski.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PIRVOFH56>

Księga I traktatu *O poprawie Rzeczypospolitej* Andrzeja Frycza Modrzewskiego, zatytułowana *O obyczajach* jest najbardziej idealistyczną częścią traktatu. Rozpoczyna się słowami:

„Rzeczpospolitą rządzić mają dobre obyczaje. [...] Prawdziwe szlachectwo nie tyle polega na świetności przodków i starożytności herbów, ile na cnocie”.

Modrzewski wychodził z założenia, że dobre obyczaje biorą się z rozumnego poznawania tego, co uczciwe, złe zaś wynikają z niewiedzy. Postulował utworzenie instytucji kontroli, która zajmowałaby się takimi kwestiami, jak wychowanie dzieci, ściganie włóczęgostwa i próżniactwa. Proponowany przez niego urząd cenzora miałby sprawować pieczę nad postępowaniem dzieci, kobiet, nad uczciwością handlu, broniłby poddanych przed ich panami. Surowość obyczajów propagowana przez Modrzewskiego (niechęć do tańców, zabaw, strojów) prawdopodobnie ma związek z jego sympatią dla ruchów reformacyjnych. Pisarz wyraźnie sprzyjał arianizmowi, choć do końca życia nie zmienił wyznania.

Księga II *O prawach* jest poświęcona niesprawiedliwości prawa, wynikającej z nierówności stanowej. Modrzewski podaje przykład prawdziwego procesu, podczas którego szlachcica i chłopą uznano za współwinnych zabójstwa. Ogłoszono wyrok, na mocy którego chłop został skazany na śmierć i stracony, natomiast szlachcic – nie mniej winny sprawca – nie poniósł żadnych konsekwencji. Według Modrzewskiego chłopci są w Polsce warstwą poniżaną: nie mogą dostąpić żadnych godności ani sprawować urzędów w państwie. Autor traktatu domaga się równości wszystkich obywateli wobec prawa, mówiąc:

„Jakże więc, czy ludzie plebejskiego stanu nie są na podobieństwo Boga stworzeni...? Niechże wystarczy to, że plebejuszom, choćby nie wiem jak odznaczali się cnotą i naukami, odjęto wszelką możliwość dojścia w Rzeczypospolitej do wysokich urzędów”.

Księga III *O wojnie* zawiera rozważania na temat wojen sprawiedliwych i niesprawiedliwych. Za wojny sprawiedliwe uważa Modrzewski jedynie te, które toczą się w obronie suwerenności kraju. Gdy zagrożone jest dobro ojczyzny, należy nie tylko bronić granic, ale również atakować terytorium agresora.

„Czy nie wzruszają cię zbrodnie, ohydy, hańby, nieszczęścia nieskończone, które wojna za sobą wlecze?” – pytania pisarza zawarte w tej części traktatu prowadzą do wniosku, że pokój między narodami powinien być najwyższą wartością dla sprawujących władzę. Modrzewski zdaje sobie jednak sprawę, że nie będzie tak dopóty, dopóki królowie i książęta sami nie odczują skutków wojen, gdyż albo całkiem im się przebacza, albo karze ich łżej, niż zawinili, choć przecie wojny wywołują. Wojna jest złem, gdyż niesie cierpienie, śmierć, głód i ogromne zniszczenia. Władcy i dyplomaci powinni zrobić wszystko, aby do niej nie dopuścić, to znaczy dotrzymywać umów międzynarodowych, prowadzić rokowania, negocjować. „Powszechnie trzeba się starać o pokój z wszystkimi ludźmi, o pokój [...], który by był stateczny i trwały, i wolny od wszelkiej zdrady”. Te pacyfistyczne przekonania Modrzewskiego – potępienie wojen i umiłowanie pokoju – zbliżały go do ruchu arian, braci polskich, noszących drewniane szable u boku na znak odrazy do zabijania i wojny.

Poświęcona Kościołowi część *O poprawie Rzeczypospolitej* była najbardziej kontrowersyjną księgą traktatu. Modrzewski zakwestionował w niej tradycyjny (utrzymany zresztą do dziś) sposób wybierania papieża przez konklawe. Proponował powszechne wybory i przedstawił nawet zarys ordynacji wyborczej. Kwestionował twierdzenie o nieomyślności papieża. Autor domagał się również, aby do stanu duchownego powoływać nie według majątności czy związków rodzinnych, ale na podstawie wykształcenia i predyspozycji. Za tak odważne tezy jego dzieło zostało już w rok po publikacji wpisane do Indeksu ksiąg zakazanych. Pisarz stracił źródło utrzymania – probostwo w Brzezinach – i został uznany za heretyka.

Poza księgą *O poprawie Rzeczypospolitej* konfiskacie uległa także ostatnia część traktatu – *O szkole*. Pisał w niej Modrzewski:

„Wiemy, iż dawniej filozofowie pisali prawa i mówili ludziom wiele takich rzeczy, które im dawały wskazówki na całe życie i dla wszelkich zajęć [...]. Trzeba tedy, aby w państwie pierwsze miejsce zajmowało panowanie filozofów, a dopiero tam, gdzie ludzka złość je udaremnia, niech ujawnia się władza królewska”.

Traktat Modrzewskiego nie zyskał popularności. Jego autor był prześladowany jako heretyk. Zgodnie z przewidywaniami Modrzewskiego nie nastąpiła poprawa sytuacji chłopów i mieszczan, nastał czas oligarchii magnackiej, władza królewska została osłabiona, rola elity umysłowej zmalała.

W opozycji do Modrzewskiego sytuował się Stanisław Orzechowski. Jego *Rozmowa albo Dyjalog około egzekucyjnej Polskiej Korony* to dialog polemiczny, który przybiera formę rozmowy pomiędzy Gospodarzem, Papieżnikiem, czyli katolikiem, oraz Ewangelikiem, czyli protestantem. Przebija z niego wyższość katolika nad protestantem, Ewangelikowi brak bowiem argumentów w dyskusji.

Fragment dialogu ilustruje poglądy Papieżnika – czyli katolika – na to, jakie powinno być państwo:

Stanisław Orzechowski

Rozmowa około egzekucyjnej

„*Electia*, to jest wybranie człowieka na królestwo, prawda, iż ono jest przy rycerstwie polskim; ale ón człowiek wybrany po elekcyjnej swej wszytkę moc i władzę, na koniec i imię królewskie bierze potym od kapłana, to jest od arcybiskupa gnezneńskiego, któremu jako zwierzchniemu swemu przysięga przed koronacją swą [...] Otóż, nie będzie li w Polsce papiestwa, nie będzie arcybiskupa ani kapłana żadnego; a nie będzie li kapłana, nie będzie króla; a nie będzie li króla, nie będzie królestwa” [1].

Quincunx to jest Wzór Korony Polskiej jest również dialogiem, składającym się z dwóch części, poświęconym zaproponowanemu przez autora teokratycznemu ustrojowi Polski. Tytułowy Quincunx jest bowiem wzorem geometrycznym, złożonym z kwadratu (jego kąty odpowiadają wierze, kapłanowi, ołtarzowi i królowi) i elementu umieszczonego nad nim – jest nim Kościół. Król i szlachta tworzą Rzeczpospolitą – wolny związek, w którym szlachcic jest winien królowi tylko podatki i udział w pospolitym ruszeniu. Stosunki społeczno-polityczne są odbiciem boskiego porządku, nawet wolności szlacheckie są darem Boga. Ten idealny stan zakłócają tylko różnowiercy. Orzechowski postulował, by wiara i Kościół były elementami, które ograniczają władzę królewską. Dialog, którego formę przyjmuje dzieło, toczy się pomiędzy Ewangelikiem, Papieżnikiem – jak w wypadku *Rozmowy...* – oraz samym Orzechowskim.

W dziele tym kontynuowane są rozważania o splocie porządków religijnego i państwowego:

Stanisław Orzechowski

Quincunx to jest Wzór Korony Polskiej

„Dał tobie, królu, pan Bóg przez kapłana swego miecz, abyś ty tym mieczem sprawiedliwość w królestwie twym czynił: jeśliż ty sprawiedliwości tej zaniechasz, kapłan koronator twój napominać cię o to i sądownie upornego karać cię za to ma” [2].

Gwarantem ładu w Polsce był, według dzieła Orzechowskiego, nierozzerwalny związek Kościoła i państwa. Głoszone w traktacie tezy ilustrowała zamieszczona w nim rycina przedstawiająca alegorię państwa polskiego – Polonię, kobietę z koroną na głowie. Polonia wspiera stopy na ramionach dwóch mężczyzn: z lewej strony – papieża, a z prawej – panującego wówczas króla Zygmunta Augusta. Po obu stronach postaci widnieje napis głoszący, że jeśli naruszony zostanie któryś z filarów państwa, cały kraj ulegnie zniszczeniu.

Program polityczny Orzechowskiego jest całkowitym przeciwieństwem koncepcji Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Frycz krytykował ówczesny system i w zamian proponował nowoczesną wizję państwa. Orzechowski przeciwnie, głosił populistyczne hasła, dostarczając konserwatywnej szlachcie argumentów przeciw reformom i demagogiczne frazesy. Warto jednak wspomnieć, że pisarzy łączył kunszt retoryczny. Traktat Modrzewskiego, pisany piękną łaciną, zawiera bogatą, rzeczową argumentację. Jego autor bez emocji omawia własne propozycje oraz rozważa poglądy przeciwników.

Modrzewski i Orzechowski są przykładem obywateli zatroskanych o losy państwa.

[1] Źródło: *Stanisław Orzechowski, Rozmowa około egzekucyj*, [w:] tegoż, *Stanisława Orzechowskiego polskie dialogi polityczne: (Rozmowa około egzekucyj i Quincunx) 1563–1564*, Kraków 1919, s. 14.

[2] *Stanisław Orzechowski, Rozmowa około egzekucyj*, [w:] tegoż, *Stanisława Orzechowskiego polskie dialogi polityczne: (Rozmowa około egzekucyj i Quincunx) 1563–1564*, Kraków 1919, s. 266.

Polecenie 2

Na podstawie audiobooka uzasadnij, że Modrzewski i Orzechowski są zaangażowani w życie społeczne oraz polityczne kraju.

Ćwiczenie 1

Uzasadnij, dlaczego renesans jest epoką, w której ważyły się losy Rzeczypospolitej.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, na czym polegał publicystyczny wymiar renesansowych dzieł literackich.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Spór o Rzeczpospolitą w traktatach Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 3) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia), popularnonaukowych i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach;

odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura uzupełniająca

- 6) Andrzej Frycz Modrzewski, O poprawie Rzeczypospolitej (fragmenty);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pozna kontekst historyczny renesansowego sporu o Rzeczpospolitą;
- ustosunkuje się do poglądów wyrażanych przez czołowych publicystów polskiego renesansu;
- wskaże różnice w poglądach Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego na temat konieczności reform w Rzeczypospolitej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji, formułuje cel zajęć oraz kryteria sukcesu.
2. Uczniowie zapoznają się z sekcją „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z audiobookiem. Słuchają informacji dotyczących podejścia Modrzewskiego i Orzechowskiego do wizji Rzeczypospolitej. Zapisują sformułowane przez Modrzewskiego postulaty dotyczące zmian, które należy zaprowadzić w państwie. Oceniają, które postulaty można uznać za aktualne, warte przemyslenia także współcześnie. Wyjaśniają również, co jest gwarantem ładu według Orzechowskiego.
2. Uczniowie prowadzi dyskusję na temat środków retorycznych pojawiających się w dziele Andrzeja Frycza Modrzewskiego *O poprawie Rzeczypospolitej*. Wyjaśniają również ich funkcję.
3. Uczniowie dobierają się w pary. Zadaniem każdej dwójki jest:
 - wskazanie różnic w podejściu Modrzewskiego i Orzechowskiego do wizji Rzeczypospolitej,
 - uzasadnienie, że Modrzewski i Orzechowski są zaangażowani w życie społeczne oraz polityczne kraju.Następnie, również w parach, rozwiązują ćwiczenia w sekcji „Audiobook”.

4. Nauczyciel wyświetla na dużym ekranie mapę myśli. Uczniowie w kilkusobowych grupach podają przyczyny ocenzurowania części traktatu *O poprawie Rzeczypospolitej* Frycza Modrzewskiego. Porównują również stosunek do Kościoła Modrzewskiego i Orzechowskiego.
- Przedstawiciele zespołów prezentują wyniki pracy grupy.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie zapoznają się z wierszem Czesława Miłosza *Naród*. Wskazują problemy narodowe, o których mowa w tekście Miłosza, a które są tożsame z kwestiami poruszonymi w dziele Andrzeja Frycza Modrzewskiego *O poprawie Rzeczypospolitej*.

Czesław Miłosz

Naród

Najczystszy z narodów ziemi gdy osądza je światło błyskawic,
Bezmyślny a przebiegły w trudzie zwykłego dnia.

Bez litości dla wdów i sierot, bez litości dla starców,
Kradnący sprzed ręki dziecka skórę od chleba.

Życie składa w ofierze, aby ściągnąć gniew niebios na wrogów,
Płaczem sierot i kobiet wroga porażą.

Władzę oddaje ludziom o oczach handlarzy złotem,
Pozwala wznosić się ludziom o sumieniach zarządców bordelu.

Najlepsi jego synowie pozostają nieznani,
Zjawiają się tylko raz jeden, aby umrzeć na barykadach.

Gorzkie łzy tego ludu przerywają w połowie pieśń,
A kiedy milknie pieśń, mówi się głośno dowcipy.

W kątach izb cień przystaje i pokazuje na serce,
Za oknem wyje pies do niewidzialnej planety.

Naród wielki, naród niezwalczony, naród ironiczny,
Umie rozpoznać prawdę zachowując o tym milczenie.

Koczuje na targowiskach, porozumiewa się żartem,
Handluje starymi klamkami ukradzionymi w ruinach.

Naród w pomiętych czapkach, z całym dobytkiem na plecach,
Idzie szukając siedzib na zachód i na południe.

Nie ma ni miast ni pomników, ni rzeźby ani malarstwa,
Tylko z ust do ust niesione słowo i wróżbę poetów.

Mężczyzna tego narodu, przystając nad syna kołyską,
Powtarza słowa nadziei zawsze dotychczas daremne.

Źródło: Czesław Miłosz, *Naród*, [w:] tegoż, *Światło dzienne*, Warszawa 1953, s. 16.

2. Po analizie wiersza we wnioskach powinny się pojawić następujące kwestie: społeczna niesprawiedliwość, przyzwolenie na cierpienie słabszych, brak przemyślanego planu działania, niemoralność: hipokryzja, nieuczciwość, sprzedajność.

Praca domowa:

1. Wyjaśnij, dlaczego dzieło Andrzeja Frycza Modrzewskiego *O poprawie Rzeczypospolitej* określano mianem „polskiej utopii”.

Materiały pomocnicze:

- *Dziedzictwo Andrzeja Frycza Modrzewskiego w myśli politycznej i humanistycznej*, red. Jerzy Kukulski, Toruń 2004.
- *Stanisława Orzechowskiego polskie dialogi polityczne: 1563–1564*, Kraków 1919.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do podsumowania lekcji.